

Σαουδική Αραβία: οι προκλήσεις απεξάρτησης από τον ορυκτό πλούτο

Description

Ανδρέας Χαραλάμπους και Όμηρος Πισσαρίδης

Το Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας (ΣΑ) αποτελεί ένα από τα παραδείγματα κράτους το οποίο στήριξε τόσο την οικονομική όσο και την εξωτερική του πολιτική στο φυσικό του πλούτο. Μια ανάλυση για τη ΣΑ δε μπορεί να αγνοήσει τη σημασία του πετρελαίου. Η χώρα καλύπτεται από τεράστιες εκτάσεις ερήμου, δε διαθέτει ούτε ένα ποταμό, ενώ χαρακτηρίζεται από διοικητική/κυβερνητική δομή που στηρίζεται απόλυτα στην εξουσία της οικογένειας Σαούντ και στην ισλαμιστική ιδεολογία. Παρά τις εγγενείς της αδυναμίες, η ΣΑ στήριξε την οικονομική της ανάπτυξη τις τελευταίες δεκαετίες στα ορυκτά καύσιμα, ιδίως στο πετρέλαιο, και απέκτησε τεράστιο πλούτο. Με ΑΕΠ που ξεπέρασε τα \$800 δις το 2021, συγκαταλέγεται στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες του πλανήτη ενώ η γεωπολιτική της σημασία επέτρεψε τη δημιουργία στενών σχέσεων με τις παγκόσμιες υπερδυνάμεις και ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ.

Οι συνθήκες όμως αλλάζουν. Τα τελευταία χρόνια, οι αυξανόμενες περιβαλλοντικές προκλήσεις και η συνεπαγόμενη μείωση της σημασίας του πετρελαίου δημιουργεί την ανάγκη εκσυγχρονισμού της οικονομίας της ΣΑ. Ο σημερινός, de facto, ηγέτης της χώρας, Mohammed bin Salman (MBS), είναι μόλις 37 ετών και δείχνει να αντιλαμβάνεται τα νέα δεδομένα. Αν και ορισμένα γεγονότα εξόργισαν τους πολιτικούς αναλυτές και τις οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων (π.χ. η περίεργη ανακοίνωση παραίτησης του Πρωθυπουργού του Λιβάνου το 2017 κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στην πρωτεύουσα Ριάντ και η δολοφονία του αντιφρονούντα δημοσιογράφου Khashoggi το 2018 στο

Προξενείο της ΣΑ στην Κωνσταντινούπολη,) ο MBS θεωρείται αναμορφωτής. Οι πιο κάτω μπορούν να αναφερθούν ως οι κυριότερες εκσυγχρονιστικές ενέργειες που έχει αναλάβει και οι σχετικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει.

Πρώτο, ο MBS αναγνωρίζει τόσο τη σημασία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όσο και την αναγκαιότητα επενδύσεων σε νέους τομείς που θα περιορίσουν την εξάρτηση της χώρας του από το πετρέλαιο. Σχετικά, έχει ανακοινώσει το Vision 2030, ένα στρατηγικό πλαίσιο που προβλέπει τη διαφοροποίηση της οικονομίας μέσω της ανάπτυξης υπηρεσιών, όπως αυτές της υγείας, της εκπαίδευσης, των υποδομών, της αναψυχής και του τουρισμού. Το μεγαλεπήβολο όραμα περιλαμβάνει τη δημιουργία της Neom, μιας ολότελα νέας πόλης στην Ερυθρά θάλασσα, η οποία θα στηρίζεται απόλυτα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην σύγχρονη τεχνολογία (π.χ. αυτόνομα οχήματα, ρομπότ για λιγότερο σημαντικές εργασίες).

Την περίοδο 2014-2020, η τιμή του πετρελαίου κατρακύλησε κατά 50%, τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μειώθηκαν από \$740 δις στα \$475 δις και η, συνολικού κόστους \$500 δις, Neom παρουσίασε καθυστέρηση. Παράλληλα, το όραμα για τον τουρισμό φαίνεται, προς το παρόν, να επηρεάζεται λόγω της έλλειψης των απαραίτητων υποδομών και της απουσίας εμπέδωσης της Σαουδικής Αραβίας ως ελκυστικού ποιοτικού τουριστικού προορισμού, ενώ, προφανώς, η πανδημία δε συνέβαλε θετικά.

Δεύτερο, ο MBS αντιλαμβάνεται τις προκλήσεις της ακραίας ισλαμιστικής ιδεολογίας, που περιορίζει τα δικαιώματα των γυναικών. Έχοντας πλέον επιτρέψει στις γυναίκες να οδηγούν, όχι μόνο αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα, που για πολλά χρόνια ξοδευόταν σε μισθούς οδηγών, αλλά συμβάλει επίσης στην αυτονόητη και ευκολότερη ένταξη του 50% του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

Τρίτο, αναγνωρίζοντας την πρωταρχική σημασία της πολιτιστικής ανάπτυξης και την καταλυτική της επίδραση σε θέματα οικονομικής πρόοδου, σύμφωνα με τη σύγχρονη οικονομική σκέψη, ο MBS επικεντρώνεται στα προβλήματα της διαχρονικής κουλτούρας προνομίων και επιχορηγήσεων που έχει εδραιωθεί στη ΣΑ. Ο πλούτος της χώρας ελέγχεται στενά από περίπου 2,000 μέλη της βασιλικής οικογένειας, δε διοχετεύεται κατ' αναλογία στον υπόλοιπο πληθυσμό του Βασιλείου, ενώ δημιουργεί και φαινόμενα διαφθοράς. Προς ικανοποίηση του πληθυσμού, τη συντήρηση κλίματος ειρήνης εντός των διαφορετικών τάξεων και θρησκευτικών ομάδων που υπάρχουν στη χώρα, αλλά και την προσέλκυση ξένων εργαζομένων, η κυβέρνηση έχει δημιουργήσει ένα από τα πιο γενναιόδωρα κράτη ευημερίας στον πλανήτη. Για παράδειγμα, η βενζίνη, ο ηλεκτρισμός

και το νερό προσφέρονται σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές, δημιουργώντας ανεπιθύμητα και αντιπαραγωγικά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα είναι ο έκτος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου παγκοσμίως με τα συστήματα κλιματισμού να αντιστοιχούν στο 70% της τοπικής κατανάλωσης. Ταυτόχρονα, η ΣΑ λειτουργεί τη μεγαλύτερη μονάδα αφαλάτωσης στον κόσμο, αλλά παρέχει το νερό σε χαμηλές τιμές, για να συντηρεί τη βιομηχανία εξαγωγής καλλιεργειών. Απαιτούνται αλλαγές και η κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε μια σειρά πρωτόγνωρων αποφάσεων:

(α) Έχει ανακοινωθεί σχέδιο “σαουδοποίησης” του εργατικού δυναμικού. Με τους ξένους εργαζόμενους να ανέρχονται σε περίπου 12 εκ σε συνολικό αριθμό 34 εκ κατοίκων, το διακύβευμα είναι μεγάλο. Οι κινήσεις ένταξης των γυναικών είναι στη σωστή κατεύθυνση, αλλά θεωρείται δύσκολο οι νεαροί άνεργοι Σαουδάραβες να αποδεχθούν το είδος και τους όρους εργασίας των ξένων εργατών, παρόλο που η ανεργία κάτω των 24 ετών ανέρχεται σε πέραν του 25%.

(β) Ο MBS δε διστάζει να συνεργαστεί με παραδοσιακά λιγότερο φιλικές χώρες, όταν οι συνθήκες το απαιτούν. Οι οικονομικές σχέσεις με την Κίνα ενδυναμώνονται, ενώ οι, σχετικά πρόσφατες και ιστορικής σημασίας, συμφωνίες των ΗΑΕ με το Ισραήλ, υλοποιήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη της κυβέρνησης της ΣΑ.

(γ) Η κυβέρνηση προχωρά σε κινήσεις περιορισμού της καλλιέργειας ειδών που απαιτούν εντατική άρδευση (π.χ. σιτάρι), μετακινεί την παραγωγή καλλιεργειών στο εξωτερικό με την αγορά εκτάσεων γης σε άλλες χώρες, μέσω του κρατικού επενδυτικού ταμείου και, ταυτόχρονα, προωθεί τη χρήση τεχνολογιών παραγωγής ηλιακής ενέργειας.

(δ) Αναγνωρίζοντας το κόστος των πιο πάνω, η κυβέρνηση φαίνεται διατεθειμένη να συμβάλει μέσω του πιο σημαντικού περιουσιακού της στοιχείου, της Saudi Aramco. Η μεγαλύτερη εταιρεία πετρελαίου στον κόσμο άντλησε περίπου \$29 δις στη μεγαλύτερη αρχική δημόσια προσφορά παγκοσμίως στα τέλη του 2019 ενώ, σε μια μεγάλης σημασίας απόφαση, το Φεβρουάριο του 2022, μερίδιο 4% της Saudi Aramco μεταβιβάστηκε στο κρατικό επενδυτικό ταμείο της χώρας.

Οι πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις και η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έχουν συμβάλει στην αύξηση των τιμών του πετρελαίου. Αν και αυτή η εξέλιξη θα τονώσει, έστω και προσωρινά, τα οικονομικά της ΣΑ, οι προκλήσεις μετατροπής της σε μια μοντέρνα οικονομία θα παραμείνουν και ο κόσμος θα παρακολουθεί με ενδιαφέρον την πορεία της χώρας.

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους είναι οικονομολόγος και πρώην διευθυντής στο Υπουργείο Οικονομικών. Ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι διευθύνων σύμβουλος της PricewaterhouseCoopers Investment Services. Το άρθρο αποτελεί εκτενέστερη ανάλυση προηγούμενου άρθρου, το οποίο δημοσιεύτηκε στην Καθημερινή στις 4 Σεπτεμβρίου 2022 και στην Cyprus Mail στις 11 Σεπτεμβρίου 2022.